

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Zijne Excellentie de heer E.D. Wiebes
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Aquapark 5, Veendam
Postbus 195
9640 AD Veendam
Tel 0598-693800
www.hunzeenaas.nl

Uw brief 3 oktober 2019
Ons kenmerk 19-2337
Onderwerp Advies op het Winningsplan 2018
Nedmag

Datum 13 november 2019
Behandeld door [REDACTED]
Doorkiesnummer [REDACTED]

Hooggeachte heer Wiebes,

Bij brief van 3 oktober 2019 verzoekt u ons om advies uit te brengen op het gewijzigd winningsplan 2018 voor zoutwinning door Nedmag en dit advies voor 25 november 2019 aan u te doen toekomen. Met deze brief voldoen wij aan uw verzoek.

Wij hebben als waterschap waar het gaat om onze taak op het gebied van waterveiligheid en als kwaliteits- en kwantiteitsbeheerder in lengte van jaren schade als gevolg van de bodemdaling door zoutwinning. Daarin is een functionele overheid, als het waterschap, afhankelijk van de besluiten die in ruimtelijke zin worden genomen door rijk, provincies en gemeenten, die gevolgen hebben op het watersysteem. De bodemdaling door zoutwinning (Nedmag) heeft een grote impact op de ruimte in casu het watersysteem.

De effecten en gevolgen van het winningsplan 2018 op het goed functioneren van het watersysteem, zijn nader toegelicht in de bijlage. De belangen van het waterbeheer, waarop de bodemdaling door zoutwinning invloed heeft, zijn in de volgende onderdelen nader beschreven.

De hieronder opgesomde belangen willen wij u meegeven om een zorgvuldig en verantwoord besluit te nemen met betrekking tot het winningsplan 2018.

1. Veiligheid (kaden)

In hoeverre (boezem)kaden door bodemdaling worden beïnvloed en wij als gevolg daarvan niet meer kunnen voldoen aan de vereiste hoogte en/of veiligheid van kaden is niet bekend.

Wij verwachten een door Nedmag uit te voeren nader onderzoek naar de gevolgen op de hoogte van de kaden.

2. Klimaatadaptatie / -opgaven

Het waterschap heeft in het kader van klimaatadaptatie en -opgaven ook zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen met betrekking tot het verlagen van onze klimaatvoetprint. Dit doet het waterschap door actief te sturen op onder andere duurzame inzet van materieel,

materialen, gebruik van energie, inzet van wind- en zonne-energie, energieneutrale zuiveringen.

De gevolgen van bodemdaling door mijnbouwactiviteiten is bij voorbaat afwenteling naar de toekomst, in termen van beperken in gebruik van het gebied, een toename in de klimaat voetprint, een toename in energie- en materiaalverbruik en een complexer functionerend en daarmee risicovoller watersysteem.

Bij het gebruik van grondstoffen voor de kunstwerken en het beheer en onderhoud, is momenteel geen initiatief genomen of beleid geformuleerd om inzet van herbruikbare grondstoffen en/of materialen te overwegen.

De gevolgen van de bodemdaling door zoutwinning zijn niet op energie- en klimaat effecten benoemd of zijn daarop onderzocht.

Overheden en grondgebruikers in een bodemdalingsgebied door mijnbouwactiviteiten, dienen niet met een toenemende klimaat effecten te worden belast. Ook deze gevolgen dienen door de veroorzaker te worden gecompenseerd.

Wij zijn van mening dat de gevolgen op de klimaatvoetprint (Klimaatakkoord) in uw besluit moet worden opgenomen en dat hiervoor richting Nedmag voorwaarden moeten worden gesteld en maatregelen moeten worden getroffen.

3. **Grondwaterstroming (kwel/infiltratie)**

Er heeft geen nader onderzoek plaatsgevonden naar de effecten van de bodemdaling op onder andere veranderende (freatische) grondwaterstanden en -stromingen, de kwaliteit van het oppervlaktewater (chemisch en ecologisch), de impact van grondwater op fundering van gebouwen, wegen en riolering.

Toename van extra kwel naar het bodemdalingsgebied is te verwachten. In welke mate dit zal plaatsvinden en lokaal tot veranderingen op percelen zal leiden, is niet door de aanvrager onderzocht. Hierover is bij het ontbreken van gegevens nu ook geen uitspraak mogelijk en kunnen de risico's en gevolgen hiervan niet worden ingeschat op schade en/of overlast voor het grondgebruik.

Wij dringen er op aan om voordat de winvergunning wordt verleend, Nedmag op te dragen om nader onderzoek te laten verrichten naar de gevolgen van de bodemdaling op de grondwaterstromingen in het belang van het grondgebruik (met name landbouw en wonen).

4. **Waterkwaliteit (KRW schoon en ecologisch)**

De bodemdaling door zoutwinning werkt averechts op het streven van het waterschap om watersystemen robuuster en ecologisch gezond te maken en daarbij de uitwisseling van soorten tussen de peilgebieden (leefgebieden) te bevorderen en de gestelde KRW doelen te halen.

Nadelige effecten ontstaan door de verdere opsplitsing in kleine peilgebieden op alle waterlopen en waterlichamen voor de KRW doelen. Een KRW-opgave die minimaal tot een stand-still situatie dient te leiden voor een gezond functioneren van aquatische ecosystemen. In welke mate nadelige effecten hierop plaats vinden, is echter niet onderzocht en er wordt ook geen aandacht aan gegeven in het Winningsplan 2018.

Wij dringen er via u op aan om Nedmag nader onderzoek te laten verrichten en compenserende maatregelen voor te schrijven voor het verlies aan KRW biodiversiteit, leefgebieden en waterkwaliteit.

5. Stedelijk en landelijk gebied

Het dient voorkomen te worden dat bodemdalingen, meer dan strikt noodzakelijk, over korte afstanden grotere hoogteverschillen veroorzaken, waardoor extra peilgebieden en kunstwerken gerealiseerd moeten worden.

Randvoorwaardelijk hierbij is dat bij het huidige grondgebruik de risico's niet verder mogen oplopen in termen van wateroverlast bij extreme neerslag situaties, dan dat de watersystemen elders in de Veenkoloniën op dit moment ondervinden.

Het waterschap dient vroegtijdig in planprocessen betrokken te worden en daarin mede een sturende rol te krijgen om de lange termijn gevolgen van bodemdaling op het functioneren van watersystemen in te kunnen brengen, de maatschappelijk discussie hierover mede te kunnen voeren en de te maken ruimtelijke keuzen in te passen in het waterbeheer.

Wij adviseren u provincies en gemeenten de opdracht te geven om onderzoek te verrichten naar alternatieven voor het grondgebruik die kunnen leiden tot integrale en meer duurzame oplossingen voor het grondgebruik en het ondersteunende watersysteem.

6. Beheer en onderhoud

Een bodemdaling tot 80 cm of tot 95 cm, conform het ingediende winningsplan 2018, heeft een dermate extra toename aan noodzakelijke kunstwerken in het watersysteem tot gevolg, dat deze niet meer in redelijke verhouding staat tot de normale dichtheid aan peilgebieden en kunstwerken. Het daaruit voortkomende beheer en onderhoud (directe en indirecte lasten) voor een watersysteem, dienen tegen de laagst maatschappelijke kosten, in termen van duurzaamheid, klimaat adaptief en met compensatie op het ecologisch functioneren (KRW), te worden ingestoken.

Wij verwachten dat Nedmag alle kosten (direct en indirect) die aan de bodemdaling door zoutwinning zijn toe te schrijven, voor zijn rekening neemt. Ook dienen toekomstige kosten aan de veroorzaker te worden opgelegd en aldus voor rekening van de veroorzaker te komen.

7. Zekerheidstelling

Onzekerheid naar de toekomst moeten worden weggenomen door ondubbelzinnige en heldere afspraken te maken over de afhandeling van onder andere kosten (maatregelen en onderhoud), verzekeringen, omgang met schade(claims) en het onafhankelijk veiligstellen van financiële middelen buiten de Nedmag.

Tussen het waterschap en Nedmag moet een nieuwe overeenkomst worden opgesteld. Nedmag moet hierin het initiatief nemen en zich proactief opstellen. De overeenkomst zal recht moeten doen en inhoud moeten geven aan alle gevolgen (direct en indirect) ten gevolge van bodemdaling met betrekking tot het watersysteem die terug te leiden zijn op de bodemdaling door zoutwinning van Nedmag.

De momenteel opgebouwde financiële voorziening, conform de huidige overeenkomst 2002, dient buiten de boekhouding en onafhankelijk van Nedmag te worden geplaatst (fondsvorming). Bij een eventueel faillissement of stopzetten van de zoutwinning, krijgt het

waterschap op deze wijze de volledige beschikking over deze voorziening ten behoeve van te maken (on)kosten in inrichting, beheer en onderhoud aan het watersysteem.

Alleen het instellen van een fonds, die notarieel los komt te staan van Nedmag, zal financiële zekerheid bieden naar de toekomst voor de bekostiging van alle effecten (direct en indirect) op het watersysteem. Inrichting, aanleg, aanpassing, beheer en onderhoud, schade, vandalisme, verzekering en vervanging van dit watersysteem in het bodemdalingsgebied zal uit dit fonds bekostigd moeten worden.

Aangezien de calamiteit van 20 april 2018 ook niet was voorzien is en blijft de dynamiek en de complexiteit van de diepe ondergrond onvoorspelbaar. Naar de toekomst toe is het uitermate onzeker of er zich geen nieuwe calamiteiten en/of onvoorziene ontwikkelingen zullen voordoen die van invloed zullen zijn op het functioneren van het watersysteem. Het waterschap is van mening dat de risico's van zoutwinning volledig voor rekening zijn van de veroorzaker. Als de Nedmag niet meer in bedrijf is (beëindigd of failliet) moet de totale rekening zijn voldaan omdat deze niet ten laste van het waterschap (ingelanden) mag komen.

Wij staan op het standpunt dat voor de zekerheidstelling van het waterbeheer u de volgende waarborgen als dwingende voorwaarden zou moeten opnemen in de winvergunning;

- het instellen van een extern van Nedmag geplaatste financiële voorziening (fonds) voor het in stand houden, beheren en onderhouden van het watersysteem,
- het opstellen van een nieuwe overeenkomst tussen Nedmag en het waterschap,
- de veroorzaker verantwoordelijk stellen voor alle voorkomende onvoorziene kosten, gevolgen, schade en/of calamiteiten die nog mochten optreden door de zoutwinning in de toekomst.

8. Ontbrekend onderzoek

Het verbaast het waterschap dat voor een bodemdaling, conform de aanvraag tot 95 cm (+30 cm), met een dusdanig vergaande impact in gevolgen naar de bovengrond, er vooraf geen enkele vorm van een milieu effect rapportage (MER) nodig is gebleken.

Wij adviseren u, voordat tot gunning wordt overgegaan, onderzoek te laten uitvoeren naar de effecten van de bodemdaling door zoutwinning op mens en milieu aan de bovengrond.

De bijlagen bij het winningsplan 2018, het waterhuishoudkundig onderzoek (RHK-DHV, juli 2019) en de risicoanalyse (SodM/TNO-EGA, bijlage A, figuur A-2) geven geen duidelijkheid en zijn niet eensluidend over de mate en plaats waar de bodemdaling binnen het bodemdalingsgebied zal ontstaan. Door het ontbreken van deze informatie, is het onzeker welke gevolgen er zullen optreden en waar deze aan de bovengrond optreden.

Aanvullend op de voorgaande standpunten:

- onderschrijven wij vooralsnog het advies van het SodM en vragen wij u de gevolgen op de bodemdalingseffecten en maatregelen voor het bodemdalingsgebied door de Nedmag te laten onderzoeken;
- Hierbij als uitgangspunt meegeven dat het diepste punt van de bodemdaling op een absoluut maximum van 80 cm moet worden vastgesteld,

- door de 4 nieuwe putten, binnen de bodemdalingscontour, de bodemdaling niet verder mag dalen dan het vóór de calamiteit gestelde bodemdalingsmaximum van 65 cm.

Het waterschap wil benadrukken dat het besef maatschappelijk doordringt dat de problematiek van bodemdaling door delfstoffenwinning (gas(opslag), olie en zout), een gezamenlijk en maatschappelijk probleem is van alle betrokken partijen.

Alleen in een goede constructieve samenwerking en met een objectieve benadering kan de verantwoordelijkheid van toekomstige gevolgen nu daar worden gelegd waar deze hoort te liggen, namelijk bij de veroorzaker.

Uit de onderbouwende toelichting (bijlage) en voorgaande adviezen, blijkt dat er op grond van het ingediende winningsplan 2018 (incl. bijlagen), nog volstrekt onvoldoende onderzoek heeft plaatsgevonden op verschillende onderdelen of dat aangekondigd onderzoek in zijn geheel in de tijd is opgeschoven.

Naar onze mening ontbreekt daarmee de nodige zorgvuldigheid en volledigheid in het winningsplan 2018.

Wij gaan er vanuit dat u de noodzakelijke zorgvuldigheid naar de gevolgen die de bodemdaling door zoutwinning heeft richting de belangen in de regio voor de bewoners, het grondgebruik, de organisaties en overheden in het gebied wel betracht.

Wij vertrouwen er op dat onze belangen bij deze eeuwigdurende verandering in het watersysteem en de gevolgen hiervan op het grondgebruik, door u ter harte worden genomen en zorgvuldig worden afgewogen.

Hoogachtend,

Het daadliks bestuur

Bijlage:

- Toelichting: Effecten bodemdaling door zoutwinning op de inrichting en het beheer van het watersysteem a.g.v. het winningsplan 2018 (Nedmag)

Bijlage

Toelichting: Effecten bodemdaling door zoutwinning op de inrichting en het beheer van het watersysteem als gevolg van het gewijzigd winningsplan 2018 voor zoutwinning door Nedmag

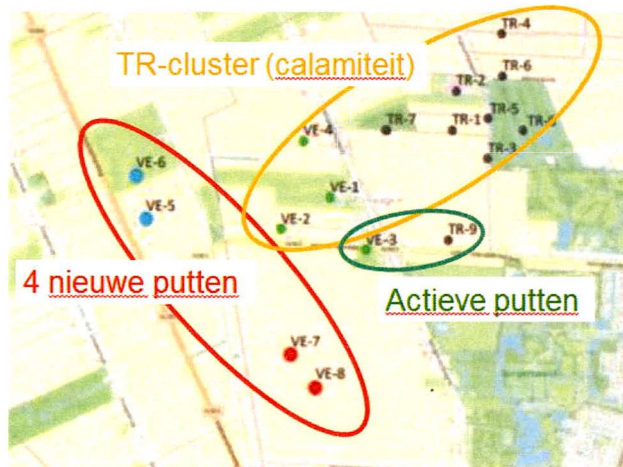
Het winningsplan 2018 zou in eerste instantie een actualisatie van het winningsplan 2013 moeten worden. Door de calamiteit op 20 april 2018, opening in het zoutdak en ontsnappende pek en diesel, is de status van het vergunde plan gewijzigd en is het vigerende plan niet meer valide. Nedmag is daarop genoodzaakt een nieuw winningsplan 2018 in te dienen.

Situatie en onderdelen winningsplan 2018

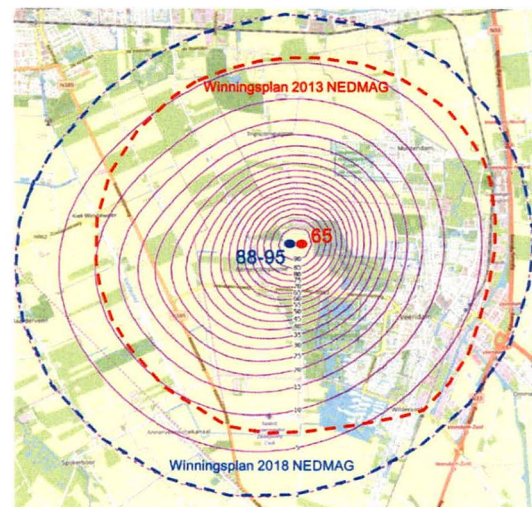
Concreet zijn de volgende drie onderdelen opgenomen in het winningsplan 2018, die ieder afzonderlijk een extra effect op de bodemdaling geven: (zie kaart 1 en 2)

- 1 TR-cluster (calamiteit): de calamiteit geeft een extra bodemdaling van minimaal +15 cm. Dit door het advies van SodM om alle vrije pek uit de TR-cluster volledig af te laten. De bodemdaling zal daardoor toenemen van 65 cm naar ca. 80 cm in het diepste punt.
- 2 Actieve putten: het actief blijven winnen en het aflaten uit de putten VE-3 en TR-9 ontstaat in het diepste punt een extra geprognostiseerde bodemdaling van ca. +4 cm. De bodemdaling zal daardoor extra toenemen tot 84 - 88 cm (onzekerheidsmarge), bovenop de 80 cm als gevolg van de calamiteit.
- 3 Nieuwe putten: het in bedrijf nemen van 4 nieuwe putten (VE-5/6 en VE-7/8) geeft extra bodemdaling van 88-95 cm binnen de contouren van het Winningsplan 2013 en zal daarmee het bodemdalingsgebied vergroten (zie kaart 2).

Op kaart 2 zijn de bodemdalingscontouren en dalingslijnen (iedere lijn 5 cm) weergegeven die horen bij een bodemdaling tot 95 cm in het diepste punt. Hoe dichter de lijnen bij elkaar liggen, hoe steiler het maaiveld ook zal dalen naar het diepste punt.

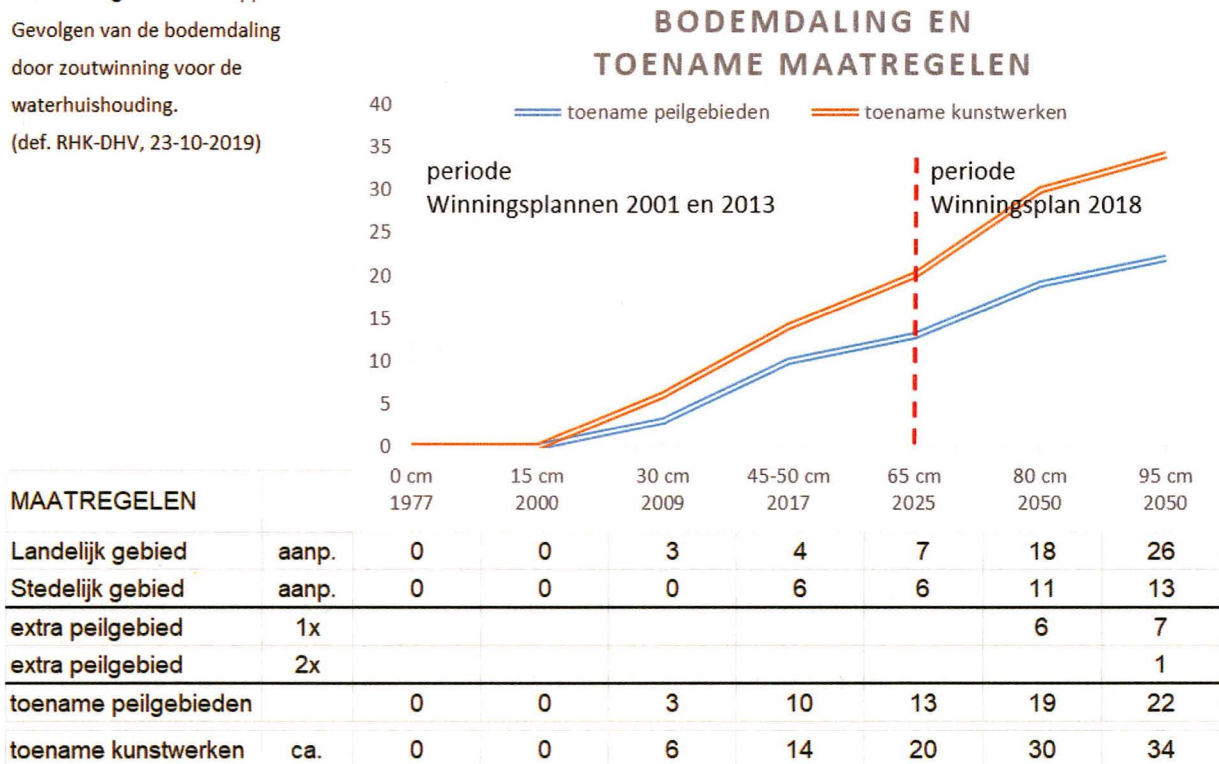

Kaart 1: drie afzonderlijke onderdelen Winningsplan 2018

Kaart 2: Verschil contouren
Winningsplan 2013 (rood) versus 2018 (blauw)

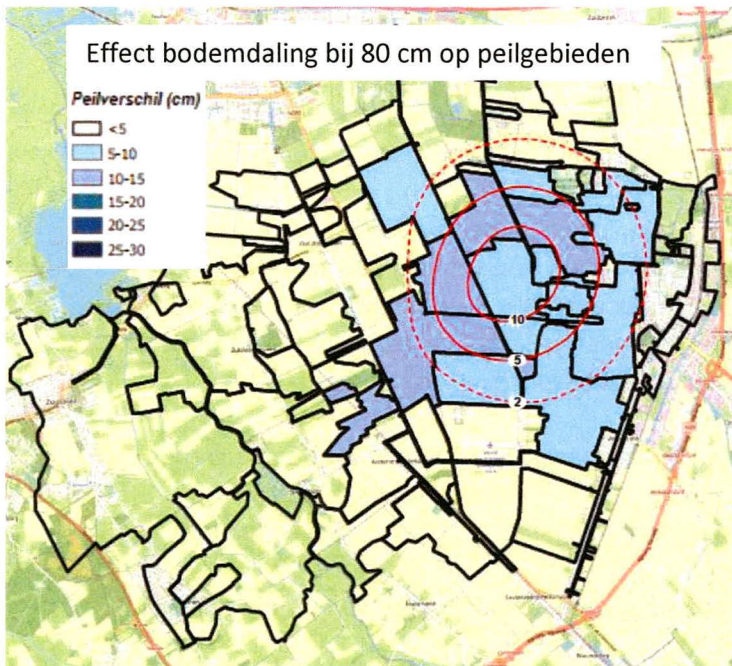
Verbeelding van bron: Rapport
Gevolgen van de bodemdaling
door zoutwinning voor de
waterhuishouding.
(def. RHK-DHV, 23-10-2019)

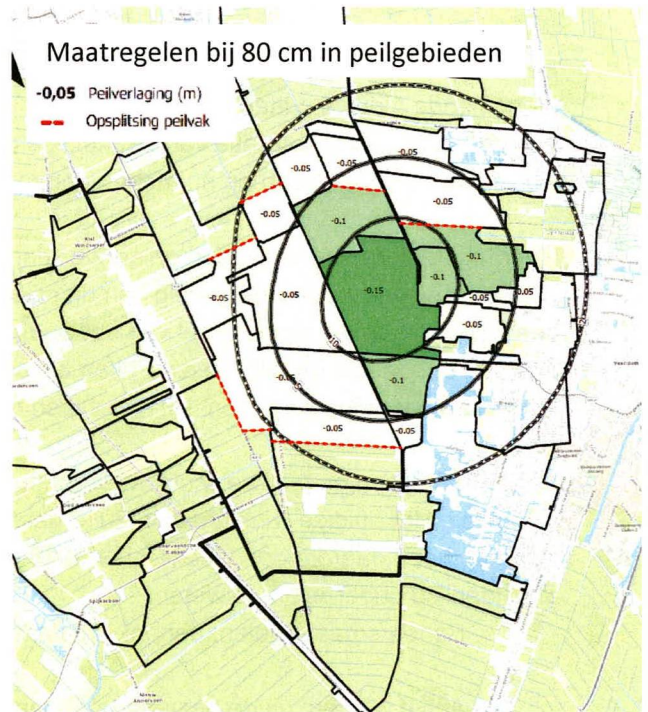
Figuur 1: Verhouding bodemdaling en te nemen maatregelen Winningsplan 2018

Ter vergelijking: Het gemiddelde oppervlak van een peilgebied in het watersysteem Veenkoloniën is ca. 160 ha. Door een bodemdaling tot 95 cm zal het gemiddelde oppervlak van de peilgebieden in het bodemdalingsgebied uitkomen op ca. 65-70 ha. Deze toename aan peilgebieden geeft eveneens een onevenredige toename aan extra kunstwerken, die niet in verhouding staat met de dichtheid aan kunstwerken in andere peilgebieden.

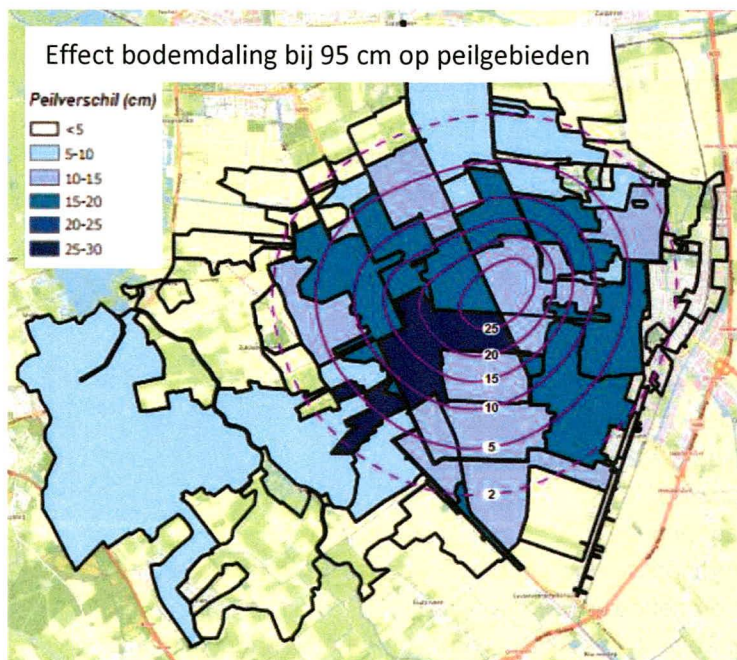
Kaart 3

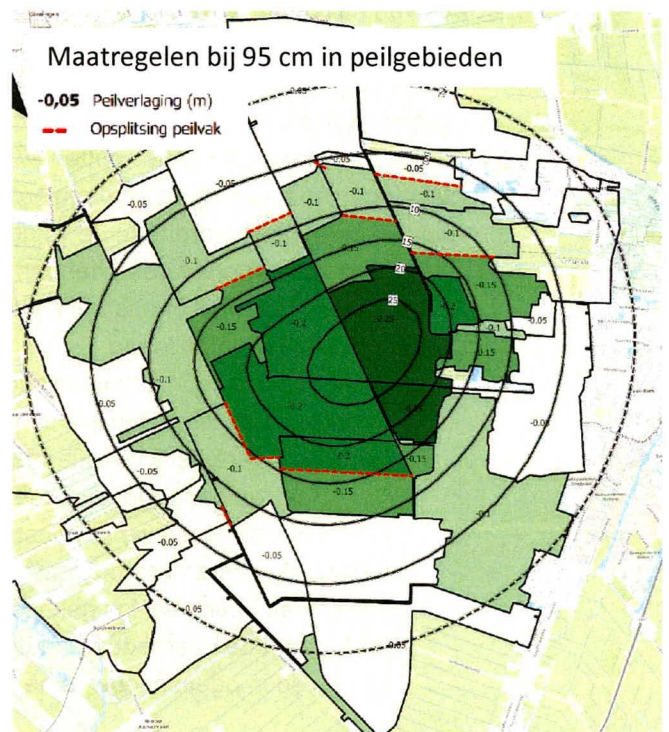
Kaart 4

Kaart 5

Kaart 6

Advies SodM op winningsplan 2018 (juli 2019)

Eerder advies van het SodM aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (13 juli 2018) over de geplande nieuwe putten VE-5/6, geeft aan dat hiervoor een nieuw winningsplan nodig zal zijn en een herziening of actualisatie van het huidige plan daarin niet zal volstaan. Het winningsplan 2018 wordt dan ook door Nedmag nu mede aangegrepen om de geplande vier nieuwe putten op te nemen.

Nedmag heeft momenteel geen geldende winningsvergunning. Door de calamiteit is het winningsplan 2013 niet langer valide. Als gevolg van de calamiteit is het volledig aflaten van de vrije pekel de geadviseerde beheersmaatregel van het SodM. De extra bodemdaling van 65 cm naar 80 cm, is daarvan het directe gevolg. Nedmag kan alleen weer overgaan tot actief winnen door het vergund te krijgen van vier nieuwe putten. Dit kan alleen met een vastgesteld nieuw winningsplan 2018.

Het actief winnen en nieuwe winlocaties (putten) kunnen niet los gezien worden van de opgetreden calamiteit. Het huidige winningsplan 2013 geeft Nedmag geen ruimte voor nieuwe zoutwinning. Nedmag heeft daarom op 18 december 2018 een nieuw winningsplan ingediend, met hierin drie afzonderlijke onderdelen, te weten:

- Beheersmaatregelen: aanpak calamiteit door het aflaten/abandonneren van de TR-cluster
- Actief winnen: uit de bestaande putten VE-3 en TR-9,
- Nieuwe winning: uit 4 nieuwe putten (VE5/6 en VE7/8).

Het advies van het SodM komt er samengevat op neer:

- Geen hervatting van de actieve winning VE-3 en TR-9, die tot een +4 cm additionele verdieping leiden in het diepste punt en het risico dat deze cavernes alsnog in verbinding kunnen komen met de TR-cluster.
- Geen bezwaar op 4 nieuwe putten (VE-5/6 en VE7/8) op ca. 2 km afstand van de huidige winning (diepste punt) en omdat hierdoor geen additionele verdieping ontstaat in het diepste punt, mits voldaan wordt aan de volgende beperkende voorwaarden.
- De beperkende voorwaarden hebben betrekking op:
 - een maximaal openstaand winvolume,
 - intensieve monitoring,
 - en beperkt gebruik van mijnbouwhulpstoffen.
 - Bij beoordeling mogelijke schade de volgende aanbevelingen:
 - verbeteren relatie met lokaal betrokken partijen,
 - omgang met eventuele schade ,
 - en een levenscyclusbenadering.
- Additionele kosten voor kunstwerken (financiële borging) is noodzakelijk en dit in een juridisch en financieel los gekoppeld en gepositioneerd fonds.
- SodM raadt de overheden aan de lange termijn ontwikkelingen (in ruimte en functies) in het gebied in ogenschouw te nemen, als alternatief voor het huidige grondgebruik.

Op 26 september 2019 heeft het SodM een aanvullend advies gegeven op enkele onderdelen, dit in reactie op de door Nedmag op 16 september 2019 afgegeven aanvullende reactie op het SodM advies aan EZK.

Het SodM geeft hierin uitleg en onderbouwing van de door Nedmag ingebrachte nadere informatie met betrekking tot:

- De onzekerheidsmarge in de bodemdaling;
- Effect van de putten VE-3 en TR-9 op de totale bodemdaling;
- Kans op het vastgroeien van de cavernes VE- en TR-9 aan de TR-cluster.

SodM adviseert EZK hierop als volgt:

- SodM is van mening dat de aanvulling van Nedmag op een lagere onzekerheidsmarge meer duidelijkheid geeft en goed is onderbouwd;
- De putten VE-3 en TR-9 op ca. 1,5 km van het diepste punt liggen en bij actief winnen de additionele bodemdaling tot ca. 4 cm extra bodemdaling zal leiden in het diepste punt;
- Het begrip van de ondergrond nog verre van volledig is en de risico's voor het vastgroeien aan de TR-cluster daarmee nog steeds gebaseerd zijn op veronderstellingen die niet gevalideerd zijn;
- Het actief herstarten van de putten VE-3 en TR-9 op basis van het voorgaande daarmee niet voor de hand ligt en het advies van 22 juni 2019 aan EZK ongewijzigd blijft.

Gevolgen bodemdaling op het watersysteem

Het extra produceren van zout (nieuwe putten en actieve putten + aflaten) zal leiden tot extra bodemdaling en daardoor zal een veelvoud aan extra maatregelen getroffen moeten worden, om het huidige grondgebruik van de juiste drooglegging te kunnen blijven bedienen.

Een eerste inventarisatie geeft aan dat er wederom een vergaande opsplitsing van de bestaande peilgebieden nodig zal zijn, waardoor nog verdere verkleining van de peilgebieden zal plaatsvinden en risico's door het veranderende klimaat ook voor het grondgebruik zullen toenemen (*Kaarten 3 t/m 6*).

Tot een bodemdaling van 65 cm was de toename aan peilgebieden en de daarbij behorende kunstwerken (gemalen, stuwen, inlaatwerken, duikers en watergangen) nog enigszins in verhouding met de overige veenkoloniale peilgebieden. Het winningsplan 2018 geeft echter een zodanige toename aan peilgebieden en kunstwerken, per 15 cm bodemdaling, dat van een redelijk en verantwoord watersysteem binnen de bodemdalingscontouren geen sprake meer kan zijn (*zie figuur 1*).

Met de ervaring aan benodigde maatregelen voor een bodemdaling tot 65 cm, is een prognose gemaakt voor het aantal kunstwerken met een bodemdaling tot 80 cm en tot 95 cm.

De belangen van het waterbeheer zijn in de volgende 8 onderdelen nader beschreven, waarop de bodemdaling door zoutwinning invloed heeft, maar waarop tot op heden geen nader onderzoek is gedaan en waarvoor zekerheden en/of garanties tot op heden niet zijn afgegeven of onbekend zijn.

1. Veiligheid (kaden)

Binnen de nieuwe bodemdalingscontouren liggen de boezemkade langs het A.G. Wildervanckkanaal en diverse kanalen met een secundaire kade functie. De kadehoogten zullen bij bodemdaling (contour 2-5 cm) niet meer aan de vereiste veiligheidshoogte voldoen en op hoogte moeten worden gehouden.

2. Klimaatadaptatie / –opgaven

Nederland heeft in het kader van het klimaatakkoord een forse opgave in het reduceren van de negatieve effecten op het klimaat. Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), vraagt provincies, gemeenten en waterschappen de stresstest uit te voeren en het proces te doorlopen op Veiligheid, Wateroverlast, Hitte en Droogte. De overheden dienen in de toekomst rekening te houden bij ruimtelijke ontwikkelingen met deze thema's en de benodigde maatregelen hiervoor te treffen.

Het waterschap heeft in het kader van duurzaamheid zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen. Dit doet het waterschap door actief te sturen op onder andere duurzame inzet van materieel, materialen, gebruik van energie, inzet van wind- en zonne-energie, energie neutrale zuiveringen, om onze 'klimaat voetprint' te verlagen.

Duurzame groene energie-alternatieven, die elders binnen het waterschap worden behaald, worden door de effecten van de bodemdaling met extra kunstwerken en toegenomen beheer en onderhoudsinspanningen deels weer teniet gedaan. Met als gevolg extra inspanningen en compenserende maatregelen om de door bodemdaling ontstane klimaat voetprint te compenseren. Nedmag neemt in het winningsplan 2018, in termen van duurzaamheid, uitsluitend intern gericht maatregelen en benoemt enkel het eigen energieverbruik en de besparingen die daarop gemaakt kunnen worden.

Het klimaat verandert en over de seizoenen zal dit zichtbaar worden in langere perioden van droogte en vochttekort, als ook in hevige korte en lokaal extreme piekbuien met grote kans op wateroverlast. Een (lokaal) watersysteem dient hierop te zijn voorbereid en te zijn ingericht. Dit betekent vroegtijdig anticiperen en inzetten op het robuust houden van peilgebieden. De robuust ingerichte peilgebieden zullen beter reageren op extreme situaties, omdat er meer interne opvang en berging van hemelwater aanwezig is en extreme pieken in waterpeilen minder frequent zullen voorkomen. De peilgebieden binnen de bodemdaling gaan in omvang met ca. 40% in omvang kleiner worden dan de gemiddelde peilgebieden elders binnen de Veenkoloniën en daardoor kwetsbaar worden voor extreem natte perioden van neerslag.

3. Grondwaterstroming (kwel/infiltratie)

Door een diepere en steilere bodemdaling, conform het winningsplan 2018 tot in het diepste punt naar ca. 95 cm, zal het freatisch en wellicht ook het diepere grondwater hierop gaan reageren.

Grondwaterstromingen binnen de bodemdalingscontouren en naar het bodemdalingsgebied zullen zich anders gaan gedragen, van de hoger gelegen gronden richting het diepste punt van de bodemdaling. Een toename aan kwel in het gebied en infiltratie in de gebieden rondom de bodemdaling lijkt waarschijnlijk. Hierdoor kunnen andere situaties op de landbouwpercelen en rond bebouwing (woningen en schuren) ontstaan. Delen van percelen en rond gebouwen kunnen daardoor natter dan wel droger worden in de toekomst.

Toename van extra kwel richting en binnen het bodemdalingsgebied is te verwachten. In welke mate dit zal plaatsvinden en lokaal tot veranderingen op percelen zal leiden is niet onderzocht. Hierover is bij het ontbreken van gegevens nu ook geen uitspraak mogelijk en de risico's en gevolgen hiervan kunnen niet worden ingeschat.

Onderzoek zal moeten plaatsvinden naar de gevolgen van bodemdaling op de grondwaterstromingen in het bodemdalingsgebied en naar de directe omgeving daarvan.

Vervolgens kan worden bepaald welke gevolgen dit heeft op het grondgebruik van o.a.: landbouw, natuur, gebouwen, wegen, riolering, kabels en leidingen.

Dit nader onderzoek naar de impact op de grondwaterstromingen kon (nog) niet uitgevoerd worden, aldus Nedmag. Tijdens de procedure voor het winningsplan 2018 ontbreekt het voor deze onderzoeken aan tijd, om deze gegevens toe te kunnen voegen aan het dossier. Wij delen de keuze om dit deel van het onderzoek later uit te voeren niet.

Het ontbreken aan tijd mag geen excuus zijn om de aanvullende rapportages (fase 2) toe te voegen aan de ingediende stukken bij het Ministerie van EZK. Het betreft immers onderzoeken die van wezenlijk belang zijn voor een integrale en zorgvuldige afweging, om de gevolgen van bodemdaling op mens en milieu aan de bovengrond te kunnen duiden.

4. Waterkwaliteit (KRW schoon en ecologisch)

Zoutwinning heeft bodemdaling tot gevolg en geeft bij voorbaat geen herstel van een natuurlijk systeem, maakt gebruik van natuurlijke processen, is niet zelfvoorzienend en/of zelfreinigend. Nadelige effecten ontstaan op alle waterlopen en waterlichamen voor het behalen van de KRW doelen. Binnen de bodemdalingscontouren liggen diverse kanalen van het KRW waterlichaam Kanalen Hunze-Veenkoloniën (o.a. Tripscompagniesterdiep, Kieldiep en Annerveenschekanaal). Voor deze waterlichamen gelden streefbeelden en doelen die gehaald moeten worden in 2027.

Inspanningen worden door het waterschap gepleegd naar een goed ecologisch functionerend systeem door aanleg van natuurvriendelijke oevers en het stimuleren van uitwisseling tussen peilgebieden (leefgebieden) en door aanleg van vispassages en aangepast onderhoud gericht op de flora en fauna.

Veel energie en kosten gaan gepaard met deze maatregelen om de biodiversiteit en waterkwaliteit te verbeteren.

Door de toename aan obstakels (o.a. gemalen en stuwen) worden de leefgebieden kleiner en wordt het zelfreinigende en herstellende vermogen van de ecosystemen drastisch aangetast.

De bodemdaling door zoutwinning werkt daarom averechts, direct of indirect, op het voornemen de watersystemen robuuster en ecologisch gezond te maken en daarbij de uitwisseling van soorten tussen de peilgebieden (leefgebieden) te bevorderen en de gestelde KRW doelen te halen. Dit is in strijd met het stand-still beginsel, wat een verplichting is bij de Europese KRW waterlichamen.

Hiervoor is de veroorzaker van de bodemdaling eveneens aansprakelijk te stellen en dienen compenserende maatregelen te worden getroffen.

5. Stedelijk en landelijk gebied

Bodemdaling vraagt in het landelijk gebied om een andere benadering en maatregelen, dan binnen het stedelijk gebied. Het handelingsperspectief van het waterschap is in beide gevallen gericht op aanpassingen in het peilbeheer en op schoon en voldoende water. Dat is in essentie onze bijdrage in het vinden van oplossingen.

Bij de mogelijke oplossing voor de bodemdaling door zoutwinning geldt dat het hier eveneens een bredere maatschappelijke en ruimtelijk afweging zou moeten betreffen. Lange en korte termijn

maatregelen en de belangen van de verschillende bestemmingen en functies moeten tegen elkaar worden afgewogen. De discussie hierover dient te worden gevoerd in een maatschappelijke dialoog over de (on)mogelijkheden en toekomstperspectief van een specifiek bodemdalingsgebied als dit door zoutwinning ontstaat.

Aan het maaiveld brengt de bodemdaling voor het grondgebruik, waaronder de functie wonen, beperkingen met zich mee en ontstaan extra risico's en (on)mogelijkheden voor een gewenst grondgebruik naar de toekomst toe.

6. Beheer en onderhoud

Door een toename in de diepte van de komvormige bodemdaling, zullen de benodigde kunstwerken en aanpassingen in het watersysteem ook verder toenemen. De beheer- en onderhoudskosten zullen daarin verder blijven stijgen. De kosten staan niet in verhouding met de reguliere kosten die nu zonder bodemdaling worden gemaakt. De extra kosten van de bodemdaling door zoutwinning zijn niet alleen bij de aanleg van de kunstwerken, maar zullen in de eeuwigheid opgebracht en gemaakt moeten worden. Hiervoor zal de veroorzaker aangesproken worden.

De totale directe kosten (aanleg, beheer en onderhoud) en afgeleide indirecte gevolgen moeten naar de toekomst volledig en zonder uitzondering door de veroorzaker worden opgebracht. Het zou van onbehoorlijk bestuur getuigen als het waterschap op enigerlei wijze de kosten bij de belastingbetaler, onze ingelanden, neer zou leggen.

7. Zekerheidstelling

Het principe '**de veroorzaker betaalt**' is van toepassing op de gevolgen van de bodemdaling door zoutwinning. Om hierover sluitende afspraken te maken met de veroorzaker moeten daarvoor bindende documenten worden opgesteld en afspraken notarieel worden vastgelegd.

Onzekerheid naar de toekomst moeten worden weggenomen door ondubbelzinnige en heldere afspraken te maken over de afhandeling van o.a. kosten (maatregelen en onderhoud), verzekeringen, omgang met schade(claims) en het onafhankelijk veiligstellen van financiële middelen buiten Nedmag.

Overeenkomst 2002

Momenteel is er met Nedmag tussen het waterschap en de gemeenten Veendam en Midden-Groningen een overeenkomst 2002 van kracht, waarin afspraken zijn vastgelegd over de wijze van afhandeling kosten, vergoedingen, zekerheden, als gevolg van de zoutwinning. De overeenkomst is aangegaan voor de duur van 20 jaar (2022). Uiterlijk een jaar voor afloop van deze overeenkomst komen de betrokkenen weer bij elkaar om te bepalen of en zo ja, onder welke voorwaarden en duur de overeenkomst voortgezet gaat worden.

Bij het niet vastleggen van afspraken over afhandeling van kosten en de wijze waarop garanties naar de toekomst worden veilig gesteld, ontbreekt een juridische grondslag waarop het waterschap kan terugvallen bij het eventueel failliet verklaren of stopzetten van de zoutwinning door Nedmag.

Een nieuwe overeenkomst zal recht moeten doen en inhoud moeten geven aan alle gevolgen (direct en indirect) die de bodemdaling tot gevolg hebben voor het watersysteem en de belangen en de te bedienen functies, die terug te leiden zijn op de bodemdaling door zoutwinning van Nedmag.

Het waterschap zal daarvoor in overleg moeten met Nedmag om een nieuwe overeenkomst vastgesteld te krijgen. Een overeenkomst is niet in het belang van Nedmag. Nedmag zal in zijn winningsvergunning voorwaarden mee moeten krijgen hieraan invulling te geven, het initiatief te nemen en zich proactief op te stellen. Het waterschap is van mening dat daarom niet kan worden begonnen met actief winnen voordat er een nieuwe overeenkomst is afgesloten.

Fondsvorming

In de huidige overeenkomst wordt uitsluitend gesproken over de afhandeling van de kosten voor de uitgevoerde maatregelen in het watersysteem. Voor deze kosten is een voorziening getroffen waarin door Nedmag per geproduceerde ton (1000 kg magnesiumzout) een bedrag van € 2,- wordt toegevoegd aan deze voorziening. Uit deze voorziening zijn de maatregelen in het watersysteem bekostigd die tot 2017 zijn uitgevoerd. De hoogte van de voorziening is op 1 januari 2019 een bedrag van € 4.725.666,- (accountantsverklaring) in de boekhouding van Nedmag.

In de overeenkomst (art. IV, voorziening en zekerheden, lid 6), is ten gunste van de gemeenten en het waterschap een bankgarantie afgegeven van ca. €1.135.000,- tot zekerheidstelling van de betalingsverplichtingen voor te maken kosten.

Momenteel is er bij beëindiging van de zoutwinning door een faillissement van Nedmag geen enkele garantie dat alle toekomstige kosten van de gerealiseerde maatregelen ook volledig door Nedmag worden betaald. Conform de huidige overeenkomst worden de kosten voor beheer en onderhoud van alle kunstwerken (nog) niet formeel door Nedmag erkend. Overleg en afstemming vindt hier momenteel wel over plaats, maar sluitende afspraken, via de nieuw op te stellen overeenkomst, zijn nog niet gemaakt.

De momenteel opgebouwde voorziening dient buiten de boekhouding en onafhankelijk van Nedmag te worden geplaatst (fondsvorming), zodat bij eventueel faillissement of stopzetten van de zoutwinning, het waterschap de beschikking krijgt over deze voorziening voor alle te maken kosten in de toekomst.

Alleen het instellen van een fonds zal financiële zekerheid bieden naar de toekomst voor de bekostiging van effecten (direct en indirect) op het watersysteem. Inrichting, aanleg, aanpassing, beheer en onderhoud, schade, vandalisme, verzekering en vervanging van dit watersysteem in het bodemdaling gebied zal uit dit fonds bekostigd moeten worden.

8. Ontbrekend onderzoek

De maatschappelijke meerwaarde voor de gebruiksfuncties wonen, landschap, recreatie, toerisme, cultuurhistorie en het watersysteem, zijn tot op heden niet aanwezig in de afweging van belangen. Bodemdaling leidt daarbij in deze omgeving niet tot draagvlak. In het winningsplan 2018 wordt een traditioneel technocratische invulling gegeven aan de aanpassingen die nodig zijn door bodemdaling. Door Nedmag wordt niet ingezet op: multifunctionele oplossingen, koppeling met opgaven van andere organisaties, functieverandering, integrale gebiedsprocessen en het werk met werk maken.

Het winningsplan 2018 geeft aan dat er geen nadelige gevolgen zijn van de zoutwinning in de ondergrond op mens en milieu. In de ondergrond mag dit zo zijn. Het waterschap is echter mede verantwoordelijk naar de effecten op mens en milieu aan de bovengrond (aan het maaiveld). Deze analyse is tot op heden nadrukkelijk niet gemaakt en geen onderdeel van het Winningsplan 2018. Als

gevolg daarvan ontbreekt het nu aan onderzoek naar de effecten op het bovengronds milieu. Hier zou een milieu effect rapportage (MER) op zijn plaats zijn.

In aanloop, naar het ingediende winningsplan 2018 (November 2018), heeft Nedmag de inhoud van het winningsplan niet met de werkgroep 'Bodemdaling zoutwinning Nedmag' gedeeld. Daarna is Nedmag, op herhaaldelijk aandringen van het waterschap, uiteindelijk toch overgegaan naar een onderzoek op de gevolgen van de bodemdaling op de waterhuishouding (fase 1).

Het rapport 'Gevolgen van de bodemdaling door zoutwinning op de waterhuishouding (fase 1)' is daarvan het resultaat en heeft zich uitsluitend gericht op de technische aanpassingen die nodig zijn (peilgebieden en kunstwerken) om te voldoen aan de droogleggingsnormen voor het grondgebruik landbouw.

Als de winningsvergunning door EZK wordt afgegeven op deze onderbouwing van de gevolgen, als nu verwoord in het winningsplan 2018, zal dit naar mening van het waterschap onvolledig en onverantwoord zijn. Het waterschap kan niet voor de hieruit voortkomende gevolgen instaan, als deze niet nader en grondig zijn onderzocht en waarvoor (eventueel) wel een winvergunning door EZK wordt afgegeven. Het waterschap en alle gebruikers in het hele bodemdalingsgebied, worden daardoor met een voldongen feit geconfronteerd.

De verantwoordelijkheid en de gevolgen daarvan ligt bij het afgeven van de winningsvergunning niet bij de overheden in het gebied, maar bij de vergunninghouder. De vergunninghouder, in deze Nedmag, zal daarom vooraf zekerheid en garanties moeten geven op alle effecten van de bodemdaling. Niet achteraf, na het afgeven van de winvergunning door de minister, maar vooraf.

Advies waterschap aan EZK op winningsplan 2018

Gezien het voorgaande, zijn er grote en ingrijpende gevolgen als gevolg van het winningsplan 2018 op het functioneren van het watersysteem binnen het bodemdalingsgebied bij 80 cm (door calamiteit) en tot 95 cm (door actieve en nieuwe putten).

Zekerheden en kennis die onder tijdsdruk door het indienen van het winningsplan 2018 niet vooraf bekend zijn en/of in afspraken zijn vastgelegd. De calamiteit van 20 april 2018 was daar mede oorzaak van, maar mag niet als excuus worden gebruikt tot onzorgvuldigheid en overhaaste besluiten die uiteindelijk ten nadele van het bodemdalingsgebied en verantwoordelijke instanties zullen uitpakken.

Dat betekent in hoofdlijn voor het winningsplan 2018 dat;

- Er lacunes in kennis zijn (nadere onderzoeken) en daardoor nog veel onzeker is en blijft naar de toekomst;
- De maatschappelijke gevolgen en impact op mens en milieu aan de bovengrond niet bekend is binnen het bodemdalingsgebied (geen MER);
- Geen borging in bindende afspraken zijn gemaakt via een nieuwe overeenkomst;
- Geen financiële zekerheidstelling is geregeld via een extern geplaatste fondsvorming;
- De afhandeling van wateroverlast en/of schade niet of onvoldoende is uitgewerkt;
- Zoals het Winningsplan 2018 nu voorligt, er pas na afgeven van de winningsvergunning over bovenstaande zaken zal worden gesproken.

Wordt het advies van SodM overgenomen door EZK, dan zal een nader hydrologisch onderzoek naar gevolgen (alternatief) op de bodemdaling en de gevolgen op het watersysteem (nu en in de toekomst) wederom moeten plaatsvinden. De nieuwe contouren en uiteindelijke maximale bodemdaling in het diepste punt (maximaal 80 cm) en in de rest van het bodemdalingsgebied (tot maximaal 65 cm) zullen inzichtelijk gemaakt moeten worden.

Met betrekking tot de mate van bodemdaling, stelt het waterschap het volgende:

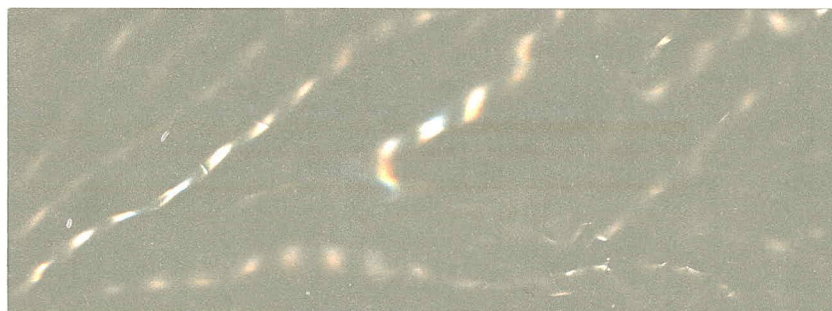
- De bodemdaling was in voorgaande winningsplannen (2001 en 2013) vastgesteld op maximaal 65 cm. Als gevolg van de calamiteit is het volledig aflaten van de vrije pekel de geadviseerde beheermaatregel van de SodM. De extra bodemdaling van 65 cm naar 80 cm voor het diepste punt is daarvan het gevolg. Dit moet als absolute ondergrens worden beschouwd;
- In het verdere bodemdalingsgebied (binnen de nieuwe bodemdalingscontour) een maximale bodemdaling tot 65 cm moet blijven gelden;
- Alleen het volledig aflaten van de vrije pekel te accepteren, het actief winnen van de putten VE-3 en TR-9 te stoppen en hierin ook geen herinjecteren toe te laten dat eveneens zal leiden tot extra bodemdaling (ook al is dit maar 1 cm);
Van de actieve putten VE-3 en TR-9 niet te accepteren dat deze tot extra bodemdaling groter dan 80 cm zal leiden.

Deze toelichting (*bijlage 1 bij de brief*) geeft een nadere uiteenzetting en onderbouwing van de belangen en gevolgen om een blijvend optimaal functioneren van het lokale watersysteem en het grondgebruik te kunnen blijven garanderen binnen een bodemdaling door zoutwinning. In het schriftelijk advies aan EZK (*brief*) wordt samengevat uiteengezet welke belangen er voor het watersysteem en het grondgebruik aan de orde zijn.

DATUM BINNENKOMST

15 NOV. 2019

Sh.

DATUM BINNENKOMST

15 NOV. 2019

E26-min